

Modell Ö 16

Linjeskepp om ca 70 kanoner enligt 1790-talets byggnadsprinciper

Dimensioner:	Längd över stäv	2 244 mm
	Bredd på spant	568 mm

Skala: 1:24

Denna modell har i inventarierna för Stockholms modellkammare för åren 1810, 1817 och 1832 varit upptagen som "komplett tacklat 70-kanonersskepp av nya sorten, förfärdigat år 1790". Med "nya sorten" avses uppenbart de nya byggnadsprinciper som F H af Chapman började arbeta med efter slaget vid Hogland 1788. Erfarenheterna från detta och senare slag 1789-90 visade att linjeskeppen behövde bättre skydd och mer eldkraft, detta till priset av de tidigare omhuldade egenskaperna ringa djupgående, högt batteri och måttlig storlek. Från 1788 och till sin död arbetade han med att ta fram förbättrade konstruktioner av linjeskepp i fem storleksklasser: 110, 94, 80, 74 och 66 kanoner. Eftersom konstruktören och principerna var desamma liknade linjeskeppen helt naturligt varandra. Beräkningsunderlagen finns i Chapmansamlingen, SSHM och ritningarna i Marinens ritningssamling (Krigsarkivet, bildkort på SSHM).

Sam Svensson har 1956 vid modellens restaurering gjort ett försök att identifiera den men utan säkert resultat. Han påpekar bl a att riggen rymmer vissa anakronismer, delvis troligen tillkomna underhand, men delvis också detaljer som verkar äldre än 1790-talet. En blick på kanonportsarrangemanget visar att den har 28 bredsidesportar på båda batteridäcken men att det också finns två igensatta portar på övre batteriet, delvis dolda av galleriet. Av 1790-talsskeppen hade 66-orna 26 och 28 portar, 74-orna 28 och 30.

Det är inte sannolikt att modellen tillkommit i syfte att studera de nya fartygstyperna. Ingenting tyder på att af Chapman arbetade med modeller i projekteringssyfte (annat än för tankförsök) och denna modell förefaller ha tillbringat hela sin tillvaro i Stockholm (Chapman var sedan 1781 bosatt i Karlskrona). Det är mest sannolikt att den har tillkommit för att fylla ett behov av en instruktionsmodell i tackling vid Stockholmsstationen vilket uppkom när Ö 8 flyttades ned till Karlskrona 1786. Eskaderchefen påpekade i ett brev till överamiralen Ehrensvärd 10/8 1786 (Överamiralens kansli, ank handl 1786, nr 712, KrA) att eskadern behövde dels en modell av ett fullriggat skepp, dels av en turuma, för att kunna driva undervisning i tackling. Det bör här nämnas att modell Ö 34, hemmema Styrbjörn, till byggnadsteknik mycket liknar Ö 16 och kan vara ett verk av samma modellbyggare. I båda fallen verkar riggen vara viktigare än skrovet och båda har funnits i Stockholm.

Ö 16 föreställer ingen av de fem linjeskeppstyper som af Chapman projekterade från 1788 och framåt men den har tydligt lånat sin utformning från dem. Förn förefaller det rimligast att betrakta den som en eller flera modellbyggares skapelse med ledning av skisser eller ritningar som kanske numera inte är bevarade. De igensatta kanonportarna och den enligt Svensson något eklektiskt komponerade riggen tyder på att modellen inte haft någon bestämd förebild utan komponerats ihop under byggnadstiden. Modellen kan inte identifieras med linjeskeppet Gustaf IV Adolf av 1799 vilket för närvarande görs på registerkort och utställningsskylt.

Det bör påpekas att Ö 16 rimligen måste vara identisk med vad som i inventariet för Stockholms modellkammare 1803 kallas "skeppet Göta Lejon". Namnet är egendomligt - det är helt klart att det inte kan röra sig om Ö 8 som enligt Karlskronainventarierna fanns där under hela 1800-talet. I samband med överlämnandet till de sjöhistoriska samlingarna 1907 anges namnet Kronan för modellen, uppenbarligen efter galjonsbilden. Det kan nämnas att Chapman i vissa sammanhang tilldelade sina fem linjeskeppstyper projektnamn efter riksregalierna, uppenbarligen inspirerad av 1600-talets namnskick. Kronan var emellertid hans projektnamn för 110-kanonersskeppet. Ö 16s galjonsbild kan därför inte ge någon direkt vägledning till vad modellen avses föreställa.